

Քիչ մը եռը կը դանենք, թէ գլորցական վերըն տեսութիւնը՝ թագաւորական գլխաւոր վարչութեան Խորհրդին ազդեցութեանն ու խանութեան տակն է և նկատութեանը բարձրացնեն և տուրացնեն՝ իրավունք կախում առնի. — Ամենէն աղէկ կը վարտուեէ գերմաներէն դասին վարպետին, որ ուներ 250 ֆիորդին իրական դրամ ու շորս ձողաւագ վասելու փայտ:

Սույգ է, ասովք մեծ դամաներ չեն
բայց նկատելով այդ ասենի յարաբերութիւններն ու աժնութիւնը, նիշպէս նաև զան, որ
ուստիցին առանձ ըստ մասն քահանանեան էին,
աղաքը վրաբեցած է (correpetitio) եւ
սրիշ աղբիւթերէ ալ՝ երբիգրդական եկա-
մունենք ու ունեցած պիտոր ըլլան, — բաւական
էր պատուաւոր կերպով մը ապօբրւ:

Աս տեսնելով՝ ստուգի ճանաչողութեամբ պէսք ներ յիշել Եղիսաբեթուպուստ ազգայիններն, որնք արդէն նախորդ գտառն առաջին տասնեակին մէջ պյափիսի լաւ հասցի կու տային իրենց դպրոցի վարժապետներուն

874. ԱՆԵՑԻ

Ա Ա Տ Ե Ն Ս Ի Շ Ց Ա Կ Ա Վ Ա Ն

ԲԱՆԱՏԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՐԴՈՒՆՆԵՐ

Սասց է որ բանաստեղծութիւնը յառաջ կը բրեք ժաղավարգեան մեջ մտաւոր կամ հսկեան յեղափոխութիւն ըն, բայց այն ալ տոց է, որ այս յեղափոխութիւնը միայն և բանաստեղծ անուան արժանի անձանց ձեռութեան կը իրաց յառաջ գալ, եւ ոչ թէ այնպիսի սեաց որ առանց այս կաման՝ բանաստեղծ կը լուսայնամիտ տակարգութիւնն ու անմիտ յաւագ կնութիւնն կ'ունենան: Այս տակարգութեան ամեն տէն վարակուողներ գդրանատարաք մեր մշշար բազմաթիւ են: Թօղունկ առանց վրայ խօսիլը որ մինչ բանաստեղծական աիհն զգանիքն ինչնին իսկ ոտանաւորին մեջ կը յայտնեն, անդիդի կրենց վերնադիր դրած նկաթն այն աստիճանին անցածը կը նկարագրեն, որ կարծես սիսար վերնադիր ընտրած են:

Ակսինք մեր մատենախօսութիւնը

Ապամշկայ գրքիս Հեղինակը Յովհ. Բառ-
մանեան արդէն ուրիշ Նման գրքերով ծանօթ
անձնա որութիւն մ'է։ Մատենախօսութեան

Նիւթ կազմող գործքը 300 երես ընդարձակուա
թիւն անի եւ նոր ճաշակով պարուած է.
գորին սկիզբը Հեղինակին պատկերը զետե-
ջուած է: Բովածուակ մատեսնալը չորս մասի
բաժնուած է: 1. Երեխ (այսինքն քննադրդա-
կան բանաստեղծութիւններ): 2. Ավելներ
(առապեկներ): 3. Պոտենցի (այս ընդհանուր
անուամբ իմանալու է կիպարանական բանաս-
տեղծութիւններ): 4. Բարեփոխութիւններ:

Թռամանեանին ոճն ընդհանրապէս պարզ է. բարձր փիլիսոփայութեամբ կամ գաղափարական նկարագրութեամբ գրել չի սիրեր, որով ծաղրէցայն բանասելից անուան լիովին արժանի է: Քանաքերգական բանաստեղծութիւնները լի են վիճ զգածումներով, բարձր գաղափարներով եւ հոգեկամ ազգու շշչտերով: Չունի անհամ և նունականութեամբ բեռնաւորեալ լեզու (ինչպէս Պրակտիկ) կամ տեսակ մը պերճարանաւոթիւն կոչուած անհամութեալու, ազգակալից բառերու և նախողամեր (ինչպէս Անդիմուսեան և հետեւողքը), որոնցից երրեմն իմաստ հաշնելի անհարման կը լւաց Եթեկի գերեցիկ ստանաւորներէն Հիմն օքնութիւնն, ուր բանաստեղծը հայ թռամներն այս խօսքերով օրհնել կու տայ պապերէն

"Աղբե՞ւ ծրեխե՞ւ,

Այլաղողներու նկարին տղջեւ ոսանաւորն մէջ նոյն համարը բրդ թափղծող կը ներկայացընեւ, որուն մէկ Կանգնեցէք, դուելով մութ ալիքն ները կտամի քայ կը կանուգու բանասաւողուութեան զարդեր են նաև ժայռուու ոչինի եւ դու ժայռուի եմ ուրիշի ոտանաւորները: Առաջնոյն մէջ այսպէս կ'երգէ բանասաւողուութեր:

"Την οίδι μή τις αιτιασμένη σφράγιστον ως σφράγιν
Σωτήραν καὶ θεόπικέν ερ οὐδὲν φωνή.
Βούτησθε ληρουστικών ανθρακεύνης διηγήσεις
Μήτι μήτι μάρτυρας θεοπάτης φωρεύεται, Σωτήρα...

Դուք շատ մի խաբուկի ժըպտոն աւքերից .
Շատ անգամ նըռանիք ծաղիկներ են վառ,
Ծըլըսամ են սրտի աւերակներից
Տընուր յատակը ծածկելու համար...

Առաքելութեան կամ լաւ եւս առասպելին՝
բայն Նկարագիրը Գարդապետական չէ, հապա
լվագիան։ Առաջին առասպելին մշշ շան եւ
կառուն թշնամութեան պատճառը կը պատճ.
Երկրորդին մշշ Ազթամար Կղզւցին այսպէս կո-
չուելուն պատճառը կը յայսնէ, որ Տարտար

կերպով յարմարցուած է: Ծատ սիրուն շինուած է նաև Պալոս - Պետրոսն պատմութիւնը եւն:

Վիպասանական բանաստեղծութեանց գալով՝ կը հարկադրինք լսել, թէ կը պակսի թուռ մանեացին, ինչպէս բոլոր ոռոսահայ բանատեղից այն հզօր, գրաւիչ ու կանոնաւոր լեզուն, որ այսօրինակ բանաստեղծութեանց անհրաժեշտ զարդերէն է: չունի դարձեալ այն հեշտ սաեղծողութեան համարը, միայն թէ ունի բառ բաւականի ստորագրութեան կենդանութիւն, ինք զինքը պարզ ու ճաշակատոր կերպով բացատրելու ձիբը, դարձեալ այն բազմակողմանութիւնը՝ որ զբազմութիւնը կը գոհացնէ: Բացատրութիւնները բնական ըլլալն զա՞ ունին նա եւ պայծառութիւն եւ վայելու արժանապատուութիւն: Զգացումներն առնական են ու ազատ պատուանքէ, բայց ոչ վափազնցութենէ: Վիպասանական բանաստեղծութեանց այն սովորական թերութիւնը խօսակցութեանց եւն եւ առաջ պատուանքէ, բայց ոչ վափազնցութենէ: Երբեց գոհացն մուս չէ գտած թուռմանեանին դիցազներգութեանց մեջ: Ասոնց մէջ ամենէն աւելի յաջողածն է Անուան, բայց գէշ չէ նա եւ Ասոնացն Դումիւ:

Գրիմն ետեւը էջ 223—302 նշանաւոր բանաստեղծներու գործերէն բաղադրածոց թարգմանութիւններուն ներկայացուած են, Ասոնց մէջն յիշենք Շիլլեր, Պուշկին, Սայյըն (Ըլիման Կուլամանուր) եւ Լերմոնտով (Մծիրի = Յիոնի):

Ահա բանաստեղծական գրքի մը բազմակողմանի բովանդակութիւնը, որով կրնայ մատչելի ըլլալ ամէնուն. մենք մէկ կողմանէ բանաստեղծին բաւական յաջող գործը շնորհարկով՝ մէկալ կողմանէ կը մաղթենք, որ յաջողագոյն գործերով անմահացնէ հայ Մուսան:

Հ. Համբ.

ՀԱՅԱՎԱՏՈՒՄՆ

(Հայութեան-Բիւռ և Արք.)

Հայապատումն թերութիւնները:

5. Մովսէսն Խորենացի: Տեղը պատմահօր վրայ Հ. Ալիշան մեծ ողեւորութեամբ կը խօսի եւ սաստիկ ճիգ կը թափէ անոր և. դարսումանագիր ըլլալը պաշտպանելու համար: Խորենացու իշխանացու ի կողմին եւ հակառակ կողմանցու թերութեամբ գործուածութեանց անմահացնէ հայ Մուսան:

յիշեցնել քանի մը բան «այս անձին եւ հեղնակին քայլոց, որք դեռ չձանձրացողաց կրնան դիմելու կետեր ըլլալ»: Այս դիմելու կետերն են. Յովհաննէն իմաստասէր կաթութիվկասին վկայութիւնը՝ որ «յիշելով զեղնիկի եւ զեղկեր-ները՝ կ'սէ Մովսէսի համար. «Ար ըստ նոցանէ եւ ոչ հերի ի նոցանէ:» Մեծ. Հեղնակին յառաջ բերած բացարձութիւնը այս իսկ մասութեան ու արդի բարձրացնելու մէջ էրը մասնաւութիւնը առաջանաւ: Համար ըստուած ըլլան եւ ոչ ուրիշ Մովսէսի մը:» — Արիշ դիմելու կետ մասը է Յովհաննէսի անուամբ անձանոթ գրչի մը վկայութիւնը. այս անձը Ս. Թաթլոյ էր առաջ պատմութեան մէջ իրը թէ ԿՄՎ-ի սէտրենացի իը յիշէ՛ երբ կ'ըսէ. «Երանելին Մովսէս Քերթուղահայրն ի պատմութեան ու ուրեմն ասէ. Զայոց պատմութեան, հեղնակիը և դարսու մատենագիր է: — Դժուարին չէ Ալիշանին Յօվհայէն իրը ցուցում յառաջ բերածը ցերել Աւսկից կ'իմանց Ալիշան թէ Յովհաննէս Քերթուղահայր ըսելով Մովսէս Խորենացից՝ Զայոց պատմութեան հեղնակիը կ'ուզէ ըսել, այս կամսական ենթադրութիւնն է: Միթէ այս անուամբ չէ կրնար իմանալ Մովսէսի Քերթող, կամ Քերթուղահայր Ալիշանց եպիսկոպոսը (Է. դար) կամ ուրիշ Մովսէս մը, մանաւանդ որ Մովսէս Խորենացոյն Թաթլոյ վարուց պատմութիւնը գրած ըլլալը ոչ ոք աւանդած է, որ զարմանալի է: Ասկայն Ալիշան զՅովսէս Ք. Գարուն պատմագիր գնելով՝ Է. դարու Մովսէս մը ըլլալը չընդունիր: Իսկ Զ. դարու մէջ զնելուն պատմացը հետեւեան է: Յովհայի գրութիւնը այս վերնագիրը կը կրնար կաթութիւնի մէջ գոհացն մէկ առողջ գործէ անմահացնէ հայ Մուսան:

1 Կրնայ այս խօսով իմաստէ Ղաղութ Փարտեցու առ Աման քած թզթին մէջ միշտակաւած Թօվակ Փիլատոսը, զըր բանաւոր և Խորենացից՝ զնորենացի կողմանը համար անձանութիւն է: Յովհայի գրութիւնը այս վերնագիրը կը կրնար կաթութիւնի մէջ գոհացն մէկ առողջ գործէ անմահացնէ հայ Մուսան: